

Líf og dauði í Bandaríkjunum og á Íslandi

Gunnar Bjarni Ragnarsson

er krabbameinslæknir á Landspítala

gunnarbr@landspitali.is

Ritstjóri *Læknablaðsins* bað mig að skrifa um mismunandi viðhorf Bandaríkjamanna og Íslendinga til lífs og dauða. Ég verð að viðurkenna að mér vafðist tunga um tönn eða fingur um mús. Síðan fyrtist ég og spurði af hverju í ósköpunum krabbameinslæknar væru alltaf tengdir dauðanum. Yfirvegaður geðlæknirinn mátti grípa til bráðrar atferlismíðaðrar hegðunarmeðferðar til að róa mig, en benti jafnframt á að greinar í *Læknablaðinu* væru nokkuð örugg leið til frama og frægðar. Ég hjólaði heim argur en með nývakta metorðagirnd gegnum dimma nóttina þann vindasama föstudag þegar þakplötur fuku á tónelskandi gesti Iceland Airwaves. Kominn heim, saltbarinn og sveittur, eftir að hafa þrætt einstigi milli lífs og dauða, beið mín endurvakinn Hemmi Gunn í sjónvarpinu. Lífið sveigði framhjá dauðanum og á skjánum birtist upprisan holdi klædd. Þá ákvað ég að slá til. Þið getið því þakkað Hemma og storminum þennan pistil.

Það er fátt í lífinu sem hægt er að ganga að eins vísu og því að við munum öll deyja. Þetta er nokkuð óþægileg vitneskja sem við reynum líklega flest að spá ekki of mikið í. Við lifum lífinu og forðumst oftast dauðann, enda lífsþráin sterk. Margir sjúkdómar eru ólæknandi og sumir leiða til dauða innan fyrrsjáanlegs tíma. Þetta á við mörg krabbamein, þó að framfarir síðustu ára hafi breytt þessari mynd mikið. Við lok lífs vakna tilfinningar í brjósti þess dauðvona og hans ástvina. Þessi viðbrögð geta

verið mjög mismunandi og mótast af margvíslegum þáttum, svo sem menningarlegum bakgrunni, fjölskyldu, stöðu í samfélaginu, menntun og lífsreynslu.

Ég starfaði í 9 ár í Seattle í Washingtonfylki á vesturströnd Bandaríkjanna. Þetta er frjálslýnt samfélag sem birtist meðal annars í því að notkun kannabisefna er leyfð og hjónabönd samkynhneigðra eru lögleg. Varðandi lok lífs þá er það markvert að læknum er leyft að aðstoða sjúklinga til þess að fremja sjálfsvíg ef þeir uppfylla ströng skilyrði laganna. Allt þetta var lögleitt eftir almennar atkvæðagreiðslur í Washingtonfylki. Eins og Bandaríkin í heild er svæðið suðupottur menningarheima og ein birtingarmynd frjálslýndisins er umburðarlyndi gagnvart ólíkum menningarhópum og lögð er áhersla á að virða ólíka siði og venjur. Því er það að ólík viðbrögð við dauðanum koma mjög vel fram og heilbrigðisstarfsmenn, líkt og aðrir, viðurkenna þau.

En er þetta öðruvísi á Íslandi? Við erum frekar umburðarlynd og hið tiltölulega menningarlega einsleita samfélag er að breytast. Fólk bregst hér á mismunandi hátt við dauðanum og eru þau viðbrögð álíka fjölbreytt og ég kynntist í Bandaríkjunum. Þó viðbrögðin séu háð margvíslegum þáttum skín alltaf í gegn viljinn til að lifa, ótti þess dauðvona við hvað verður um ástvinina og söknuður ástvina eftir þeim dauðvona. Mismunandi bakgrunnur getur vissulega mótað þær aðferðir sem fólk beitir

til að takast á við dauðann eða missinn, en þær ber allar að sama brunni, að sá dauðvona og ástvinirnir sætti sig við það sem ekki verður breytt til þess að hann geti kvatt sáttur og þeir haldið áfram að lifa. Nálgun mín við hinn dauðvona er því mjög lík á Íslandi og í Bandaríkjunum. Það sem helst er ólíkt er að náðin hér er mun meiri og helgast fyrst og fremst af smæð samfélagsins miðað við stórborgina Seattle. Það hefur í för með sér að félagslegt net sjúklingsins er yfirleitt þéttari á Íslandi. Smæðin gerir það líka að verkum að ég sem læknir hverf ekki í fjöldann þegar vinnutíma lýkur. Ég má eiga von á að aðstandandi hafi aðgang að mér í mínum frítíma þegar ég á síst von á. Þessu má líka búast við í álíka smáum samfélögum í Bandaríkjunum og ég myndi líklega upplifa þetta enn sterkar ef ég starfaði utan Reykjavíkursvæðisins. Dauði sjúklings mótast því frekar líf mitt utan vinnutíma á Íslandi en að nokkur raunverulegur munur sé á viðbrögðum Bandaríkjamanna og Íslendinga við dauðanum.

Að þessum orðum sögðum vil ég nota tækifærið til að hvetja alla til að nota jólahátíðina til að styrkja tengslin við ástvinina og fagna því að þrátt fyrir fjölbreytileika lífsins erum við innst inni öll eins, sem kemur hvað berlegast í ljós þegar okkar hinsta stund rennur upp. Gleðileg jól, farsælt komandi ár og takk fyrir hið liðna.

Er ráðstefna framundan?

Alhliða skipulagning ráðstefna og funda

Engjateigur 5 | 105 Reykjavík | 585-3900 | congress@congress.is | www.congress.is

congress
REYKJAVÍK